

3. Якую гісторыю з жыцця героя расказвае паэт? Прачытайце адпаведны ўрывак з твора.
4. Па чым можна здагадацца, што салдата пахавалі беларускія жанчыны? Адказ падмацуйце радкамі з верша.
5. Як ушаноўваюць памяць аб загінуўшым? Прачытайце.
6. Разгледзьце ілюстрацыю да верша (с. 80). Якімі радкамі з твора яе можна падпісаць? Прачытайце.
7. Падрыхтуйце выразнае чытанне верша з адпаведнымі настроем і інтанацыяй.

Давайце абмяркуем. Чаму людзі павінны помніць пра герояў Вялікай Айчыннай вайны?

Лютава́ць — праяўляць жорсткасць.

Во́бмацкам — пры дапамозе дотыку, абмацваючы.

Не мог даўме́цца — не мог здагадацца.

Канту́зіць — нанесці ўдар або траўму арганізму (пры выбухах, разрывах снарадаў) без пашкоджання пакрыва цела.

Лазарэ́т — невялікая бальніца пры вайсковай часці.

Байні́ца — адтуліна ў сцяне абарончых збудаванняў для стральбы.

Роспач — пачуццё крайняй безнадзейнасці, упадак духу, выкліканы якім-небудзь няшчасцем, непрыемнасцю.

Дакор — папрок, выказаны каму-небудзь за што-небудзь.

АЛЕСЬ МАХНАЧ

Юныя абаронцы

Непрытомнага байца асцярожна знялі з насілак і паклалі на цагляную падлогу.

— Яго моцна кантузіла... Выбухам... — пакідаючы лазарэт, сказаў Пеця Васільеў.

У пагранічнай крэпасці над Бугам трэці дзень лютавала вайна. Усе, хто мог трымаць у руках зброю, былі там, на версе, дзе несціхана грымеў бой.

У падвальным лазарэце было цесна. Не хапала матрацаў, шынялёў, і параненых клалі на голую падлогу.

Палоска святла, што скупа прабівалася ў лазарэтнае акенца-байніцу, пацямнела ад дыму. Каб не хадзіць вобмацкам, Валя Зёнкіна і Нюра Кіжаватава запалілі самаробную газоўку — з гільзы артылерыйскага снарада.

— Загадаваю! Не дазваляць цяжкараненым займаць абарону! — прагучаў з цёмнага праёма дзвярэй голас лейтэнанта Андрэя Кіжаватава. Да вайны лейтэнант быў начальнікам пагранічнай заставы, а цяпер разам з іншымі камандзірамі кіраваў абаронай аднаго з участкаў Брэсцкай крэпасці.

Нюра здагадалася: бацька прыходзіў, каб сказаць, што ён жывы і здаровы. І, вядома, глянуць на яе, дачку: як яна тут, у гэтым пекле?

Тым часам Валя Зенкіна ўзяла газоўку, падышла да байца, якога прынеслі Пеця Васільеў і яго сябры — юныя санітары.

— Пагранічнік...

Гэта слова балюча, як стрэмка, кальнула Нюру. Яна кінулася да кантужанага байца, глянула

ў твар і пазнала пасыльнага, які часта прыбягаў да яе бацькі.

— Бабронак!.. З нашай заставы...

Дзяўчынкі прыўзнялі пагранічніка, далі яму вады. Баец застагнаў, расплюшчыў вочы, затрымаў здзіўлены позірк на Нюры.

— Вы ў лазарэце, — сказала Нюра. — Вас не параніла, толькі кантузіла...

Пагранічнік заварушыўся, пачаў абмацваць рукамі падлогу вакол сябе. Дзяўчынкі адразу здагадаліся, што яго так непакоіць.

— Ваша вінтоўка тут, не трывожцеся, — загаварыла Валя. — Вось яна... Толькі вам нельга ўставаць, ляжыце...

Баец, здавалася, не чуў, што кажуць дзяўчынкі. Ён усё яшчэ не мог здаўмэцца, як трапіў сюды, у гэты цёмны падвал. Дзе яго баявыя таварышы? Ён з цяжкасцю падняўся і, абапіраючыся на вінтоўку, ступіў крок-другі да вузкай палоскі святла ў сцяне. І пахіснуўся. Вось-вось упадзе, зноў страціць прытомнасць. Валя падтрымала яго, давяла да акенца-байніцы.

Бой працягваўся. Спакойна, каб не прамагнуцца, баец пачаў страляць па фашыстах, якія наступалі ад Цярэспальскай брамы. Яму цяжка было трымацца на нагах, і, каб не асунуцца на

падлогу, ён яшчэ болей падаўся наперад, высунуўся з акенца. Непадалёку ўпала міна, і моцным выбухам адкінула байца назад, у падвал.

Дзяўчынкі схіліліся над пагранічнікам, які ляжаў, нібы мёртвы. Пульс ледзь праслухоўваўся. Сэрца білася з перабоямі. Каб не трывожыць двойчы кантужанага байца, сяброўкі не сталі пераносіць яго на ранейшае месца, у глыб падвала. Знайшлі шынель, згарнулі, паклалі пад галаву.

Валя была ў распачы. Выходзіць, яна парушыла загад камандзіра: памагла цяжка кантужанаму пагранічніку дабрацца да акенца-байніцы. Ён сам не змог бы дайсці, заняць абарону. Ці выжыве ён цяпер?

Нюра Кіжаватава моўчкі абняла сяброўку: словы дакору тут былі лішнія. Яна і сама па-рушала суровы загад камандзіраў: «Дзецям ся-дзець у падвалах!» Калі абаронцам крэпасці было вельмі цяжка, Нюра разам з іншымі выходзіла з падвала, паўзла туды, дзе грымеў жорсткі бой: выцягвала з-пад агню і перавязвала параненых, падносила байцам патроны і гранаты.

Але сказаць пра ўсё гэта сяброўцы Нюра не паспела. Пеця Васільеў і яго сябры-санітары прынеслі новага параненага. І трэба было яго ратаваць.

1. Калі і дзе адбываюцца падзеі, апісаныя ў апа-вяданні?
2. Як выглядаў падвальны лазарэт? Прачытайце.
3. Назавіце дзейных асоб твора.
4. Якую дапамогу аказвалі дзеці цяжкараненым байцам? Ці лёгка было дзецям дапамагаць дарослым? Чаму?
5. Што даведаліся вы пра кантужанага паграніч-ніка Бабронка? Перакажыце гэты эпізод. Як гэты ўчынак характарызуе байца?
6. З якой мэтай пісьменнік раскажаў пра гэты эпізод з часоў Вялікай Айчыннай вайны?
7. Разгледзьце ілюстрацыі да аповядання (с. 83, 85). Якія эпізоды з твора на іх адлюстраваны? Якія рысы характару абаронцаў Брэсцкай крэпасці імкнуўся перадаць мастак?

Творчае заданне

Пазнаёмцеся ў інтэрнэце з інфармацыяй пра ўдзел дзяцей у абароне Брэсцкай крэпасці. Раскажыце аб прачытаных фактах сваім аднакласнікам.

У свеце прыгожага

1. Разгледзьце рэпрадукцыю карціны Эдуарда Белагурава «Дзеці вайны».

2. Адкажыце на пытанні.

1) Каго вы бачыце на карціне? Куды, на вашу думку, накіроўваюцца дзеці?

2) Які гістарычны час адлюстраваны мастак? Па якіх дэталях можна здагадацца, што ідзе вайна?

3) Якімі мастак малюе дзяцей? Апішыце іх.

4) Чаму адна з дзяўчынак, што ў цэнтры, узяла з сабой у дарогу ляльку? Пра што гэта сведчыць?

5) Што ўвасабляе сабой абпалены фотаздымак з маці і дзіцём, які ўзняўся ў паветра?

6) Чаму на карціне пераважаюць чорна-жоўтыя фарбы? Што яны сабой увасабляюць?

7) Якія пачуцці і настрой выклікала ў вас карціна «Дзеці вайны»?

8) Што хацеў сказаць мастак сваім палатном?

Гармата — агульная назва артылерыйскай зброі.

Бліндаж — абарончае збудаванне для ўкрыцця салдат ад агню праціўніка.

Спадзеючыся — мець надзею на што-небудзь.

Фронт — тут: лінія баявога размяшчэння войск; узброеныя сілы, якія знаходзяцца на месцы баёў.